

2BLACKDOT..

“Esasen konu hep 2 nokta arasındadır”

Haftalık Politik ve Jeopolitik Gelişmeler

21 Temmuz 2025

Bu hizmet size **2blackdot** ve **Tema Grup** tarafından ücretsiz verilmektedir. **Bu yazılanlar yatırım tavsiyesi değildir.**

Hazırlayan: Hakan Çalışkantürk

2twoblackdots@gmail.com

<https://www.2blackdots.com>

*** **Yasal Uyarı:***** Burada yer alan yatırım bilgi, yorum ve tavsiyeleri yatırım danışmanlığı kapsamında değildir. Yatırım danışmanlığı hizmeti; a racı kurumlar, portföy yönetim şirketleri, yatırım ve kalkınma bankaları ile müşteri arasında imzalanacak yatırım danışmanlığı sözleşmesi çerçevesinde ve yetkili kuruluşlar tarafından kişilerin risk ve getiri tercihleri dikkate alınarak kişiye özel olarak sunulmaktadır. Burada yer alan yorum ve tavsiyeler ise genel niteliktedir. Bu yorum ve tavsiyeler mali durumunu z ile risk ve getiri tercihinize uygun olmayabilir. Bu nedenle sadece burada yer alan bilgilere dayanarak yatırım kararı verilmesi beklentilerinize uygun sonuçlar doğurmayabilir. Gerek bu yayındaki gerekse bu yayında kullanılan kaynaklardaki hata ve eksikliklerden ve bu yayındaki bilgilerin kullanılması sonucundaki yatırımcıların ve/veya ilgili kişilerin uğrayabilecekleri doğrudan ve/veya dolaylı zararlardan, kar yoksunluğundan, manevi zararlardan ve her ne şekil ve surette olursa olsun üçüncü kişilerin uğrayabileceği her türlü zarardan dolayı **2blackdot** ve **Hakan Çalışkantürk** sorumlu tutulamaz.

51. YILINDA KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI: TARİHSEL SÜREÇ VE DOĞU AKDENİZ'DE GÜNCEL DURUM

Kıbrıs Barış Harekâtına Giden Süreç (1950'ler-1974)

Kıbrıs'ın Ortak Cumhuriyeti ve Çatışmalar: 1959 Zürih ve Londra Antlaşmaları ile kurulan 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti'nde Türk ve Rum toplumları eşit kurucu ortak statüsündeydi. Ancak Kıbrıslı Rumlar, adayı Yunanistan'a bağlama (**Enosis**)¹ hedefinden vazgeçmedi. 1963'te Cumhuriyet anayasasını tek taraflı değiştirme girişimiyle Türkleri ortak yönetimden dışladılar; bu fiilen ortak devletin sonu oldu. Ardından paramiliter EOKA örgütü ve Rum milisler, **Türk toplumuna yönelik sistematik saldırılar** başlattı. 21 Aralık 1963'te başlayan **"Kanlı Noel"**² olaylarında yüzlerce Kıbrıslı Türk öldürüldü, 100'den fazla Türk köyü boşaltıldı, binlerce kişi göç etti. 1964'te Erenköy'de kuşatılan Türk direnişçileri Türkiye sınırlı hava harekâtıyla korumak zorunda kaldı; bu çatışmalarda **Pilot Yzb. Cengiz Topel**'in şehit edilmesi³ Türkiye'de derin etki yarattı.

Türkiye'nin Müdahale Çabaları: Garanti Antlaşması gereği 1964'te adaya müdahale seçeneğini değerlendiren Türkiye, dönemin ABD Başkanı Johnson'ın tehditkâr mektubuyla⁴ karşılaştı (**Johnson Mektubu**, 5 Haziran 1964). ABD, Sovyetler ile gerilim yaşandığı Soğuk Savaş ortamında Türkiye'yi olası bir Kıbrıs harekâtından caydırmak istedi. Bu dönemde **ABD ve Batı Avrupa ülkeleri**, Kıbrıs'ta statükonun korunması adı altında, aslında Yunan-Rum tezlerine yakın durdu; Türk tarafının can güvenliği endişeleri ikinci planda kaldı.

1974 Darbe ve Enosis Tehdidi: 15 Temmuz 1974'te Yunanistan'daki cunta desteğiyle Nikos Sampson liderliğinde yapılan darbe, Cumhurbaşkanı Makarios'u devirdi ve **"Kıbrıs Helen Cumhuriyeti"** ilan ederek Enosis yolunda adım attı. Bu, adadaki Türk varlığını doğrudan yok oluş tehlikesiyle karşı karşıya bıraktı. Garantör Türkiye tek başına hareket kararı aldı. **ABD yönetimi ise Türkiye'yi durdurmaya çalıştı:** 16 Temmuz 1974 tarihli üst düzey Washington toplantısında ABD Dışişleri Bakanı Henry Kissinger, "Türkleri bu işin dışında tutmamız gerekiyor" diyerek Türkiye'nin müdahalesine karşı çıktı. Hatta ABD, darbe sonrası kendi askerini Kıbrıs'a gönderme olasılığını bile tartıştı; amaç Türkiye'yi devre dışı bırakarak durumu kontrol altına almaktır. Ancak Ankara, adadaki katliam riskini önlemek için garanti hakkını kullanmakta kararlıydı.

20 Temmuz 1974: Barış Harekâtı ve Uluslararası Tepkiler

Birinci Aşama Harekât (20 Temmuz): 20 Temmuz sabahı Türk Silahlı Kuvvetleri **"Ayşe tatile çıksın"** parolasıyla Kıbrıs Barış Harekâtı'nı başlattı. Çıkarma gemileri Girne sahiline intikal ederken hava indirme birlikleri Lefkoşa yakınlarına indi. Türkiye, harekât amacını **"adalya barış getirmek hem Türk hem Rum halkına barışı tesis etmek"** şeklinde dünya kamuoyuna duyurdu. İlk günlerde Türk kuvvetleri Girne-Lefkoşa hattında köprübaşı oluşturmayı başardı. BM Güvenlik Konseyi 353 sayılı kararla ateşkes çağrısı yaptı. 22 Temmuz'da ateşkes sağlanırken, Türk ordusu çıkarma bölgesinde tutunmuş ve Lefkoşa'daki Türk bölgesine ulaşarak **Türk nüfusun imhasını önlemişti**.

Cenevre Görüşmeleri ve İkinci Aşama (14 Ağustos): 25 Temmuz 1974'te garantörler Türkiye, Yunanistan ve İngiltere ile Kıbrıs Türk/Rum liderlikleri Cenevre'de masaya oturdu. Yunanistan ve Rum yönetimi Türklerin otonomisini genişletecek çözümlere yanaşmadı. Bu arada ateşkes sürecinde dahi bazı bölgelerde Rum milislerin Türklere saldırıları sürdü ve diplomasi sonuç vermeyince, 14 Ağustos'ta Türkiye **ikinci harekâtı** başlattı. İkinci aşamada Türk birlikleri üç gün içinde Mağusa, Lefke, Lefkoşa'nın bir kısmı dahil adanın yaklaşık %37'sini kontrol altına aldı. 16 Ağustos'ta tek taraflı ateşkes ilan edildi. **Sonuçta Enosis girişi engellendi, adanın fiilen iki kesimli yapısı ortaya çıktı.**

ABD ve Avrupa'nın Tavrı (1974): Harekât, Yunanistan'daki askeri cunta rejiminin çökmesine yol açarken, Batı dünyasında Türkiye'ye tepkiler yükseldi. ABD Dışişleri Bakanı Kissinger ikinci harekâtı toprak kazanımı sağladığı gerekçesiyle eleştirdi. Yunanistan'ın yoğun lobi faaliyetleri sonucunda ABD Kongresi, **Şubat 1975'te Türkiye'ye silah ambargosu** uygulama kararı aldı. Bu ambargo 1978'e dek yürürlükte kaldı ve Türk-Amerikan ilişkilerinde gerginlik yarattı. Batı Avrupa'da da benzer bir tavır hakimdi; örneğin Birleşik Krallık ve diğer NATO müttefikleri, resmen tarafsız kalsalar da Türkiye'yi Kıbrıs'ta "işgalci" olarak niteleyen söylemler yaygındı. **Birleşmiş Milletler**

¹ Enosis, Kıbrıs sorununun merkezinde yer alan, adadaki iki halk arasında güveni sarsan ve çözüm çabalarını dinamitleyen tarihsel-siyasal bir idealdir. Türk tarafı için Enosis, sadece geçmişin bir ideolojisi değil, aynı zamanda bugünkü çözümsüzlüğün zihinsel arka planıdır.

² Kanlı Noel, sadece bir katliam değil, aynı zamanda uluslararası antlaşmalarla güvence altına alınmış statünün açıkça ihlali ve Kıbrıs Türk halkına yönelik sistematik yok etme girişimidir. Bu nedenle Türkiye'nin 1974'te gerçekleştirdiği Barış Harekâtı, sadece askeri değil insani bir zorunluluk olarak değerlendirilmiştir. Her yıl 21 Aralık, KKTC'de ve Türkiye'de "Millî Mücadele ve Şehitleri Anma Günü" olarak anılmaktadır. Olayların yaşandığı bölgelerde şehitlikler ve anıtlar bulunmaktadır.

³ Uluslararası savaş hukukuna göre esir düşen bir askere insani muamele yapılması gerekirken, Cengiz Topel, ağır işkenceye uğradı. Tırnakları söküldü, kaburgaları kırıldı, vücudunda sigara izmariti izleri tespit edildi. Kısa bir süre sonra öldürülerek Lefkoşa Rum Hastanesi'ne kaldırıldı.

⁴ Johnson'ın mektubundaki temel ifadeler diplomatik nezaketi aşan, açık tehditler içeren unsurlar taşıyordu: 1. ABD silahlarıyla Kıbrıs'a müdahale edemezsiniz: ABD tarafından sağlanan silahlar, Kıbrıs'ta kullanılamaz. 2. Müdahale halinde NATO koruması dışında kalırsınız: "Sovyetler Birliği'nin karşılık vermesi halinde ABD, NATO yükümlülüklerinin Türkiye'ye uygulanmasını garanti edemez." 3. ABD'nin izni olmadan tek taraflı askeri hareket kabul edilemez: "Bölgede istikrarı tehdit edecek askeri eylemler, ABD'nin rızası olmadan yapılmamalıdır." Johnson Mektubu, Kıbrıs müdahalesine doğrudan engel olamamış ama Türkiye'nin Batı ittifakına karşı daha temkinli bir çizgiye yönelmesinde belirleyici olmuştur. 1974 Barış Harekâtı'nın diplomatik hazırlığında ve Türkiye'nin savunma sanayiine verdiği önemin artmasında bu mektubun etkileri derin ve kalıcı olmuştur.

Güvenlik Konseyi de 1974'te 353 ve 360 sayılı kararlarla yabancı askeri güçlerin çekilmesini ve Kıbrıs'ın toprak bütünlüğünün sağlanmasını talep etti. Sonraki yıllarda BM Genel Kurulu ve Güvenlik Konseyi kararlarında Türk harekâtı kınanmasa bile “*işgal edilen bölgeler*” vurgusu yapılarak Türkiye'ye geri çekilme çağrıları tekrarlandı.

Türkiye ve Kıbrıs Türklerinin Perspektifi: Türkiye, müdahalenin **1960 Garanti Antlaşması'ndan kaynaklanan meşru bir hak** olduğunu savunarak bu harekâtla, 1960'lardaki katliamların tekrarı engellendi, adanın Yunanistan'a ilhaki önlenildi ve Kıbrıs Türk halkının varlığı güvenceye alındı. Nitekim 1974 sonrası dönemde adada can güvenliğinin tesis edilmesiyle uzun vadeli bir barış ortamı sağlanabildi. Kıbrıs Türk toplumu ve Türkiye harekâtı bir “*kurtuluş*” ve “*barış*” operasyonu olarak anmaktadır.

Harekât Sonrası: Kuzey Kıbrıs'ın Oluşumu ve Siyasi Süreç (1974-2004)

Nüfus Mübadelesi ve Fiili Bölünme: 1974 ateşkesinin ardından adada coğrafi bölünme pekişti. 1975'te Viyana görüşmeleri sonucunda iki bölge fiili durum insanî temelde kabul edildi; **Türkler kuzeye, Rumlar güneye geçti**. Bu nüfus mübadelesi sonrasında, 13 Şubat 1975'te Kıbrıs Türk Federe Devleti ilan edildi. Türk tarafı başlangıçta **federal çözüm** arayışına açık olduğunu belirtmiş, ancak Rum yönetimi Türklerin kurucu siyasi eşitliğini tanımaya yanaşmamıştır. 1977 ve 1979 Doruk Anlaşmalarında iki toplum liderleri (Denktaş⁵-Makarios⁶ ve Denktaş-Kipriyanu⁷) *iki bölge, iki toplumlu federasyon* ilkesini kabul eden çerçeveler çizdiler. Ancak bu uzlaş, pratikte müzakerelere tam yansıtılamadı.

KKTC'nin İlanı (1983) ve Uluslararası Tepki: Rum tarafının uluslararası alanda “Kıbrıs Cumhuriyeti” adıyla tek başına tanınmayı sürdürmesi ve federasyon görüşmelerinde uzlaşmaz tutumu gerekçesiyle, Kıbrıs Türk tarafı 15 Kasım 1983'te **Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC)**'nin bağımsızlığını ilan etti. BM Güvenlik Konseyi 541 (1983) ve 550 (1984) sayılı kararlarla KKTC'nin ilanını kınayarak geri alınmasını istedi ve diğer devletlere KKTC'yi tanımama çağrısında bulundu. Bu kararlar sonucu Kıbrıs meselesi, “**tanınmış Kıbrıs hükümeti**” olarak Rum liderliğinin muhatap alındığı, Türk tarafının ise siyasi olarak dışlandığı bir uluslararası zemine oturdu. **Türkiye ve KKTC bu tutumu eleştirerek**, Kıbrıs Rum tarafının uzlaşmazlığının ödüllendirildiğini, Türk tarafının ise haksız izolasyona tabi tutulduğunu dile getirdi.

Birleşmiş Milletler Çözüm Planları: 1980'ler ve 90'lar boyunca BM iyi niyet misyonları çerçevesinde defalarca çözüm müzakereleri yapıldı. Özellikle 1992'de BM Genel Sekreteri Boutros-Ghali'nin “*Fikirler Dizisi*” ve 1990'lar sonundaki yakınlaşma girişimleri sonuçsuz kaldı. **2004 Annan Planı**⁸, bu sürecin en kapsamlı girişimi oldu: BM'nin hazırladığı federatif yeniden birleşme planı, adada referanduma sunuldu. 24 Nisan 2004'te **Kıbrıs Türk halkı %65 evet** diyerek Annan Planı'nı kabul etti, ancak **Rum halkı %76 oyla reddetti**. Böylece birleşme gerçekleşmedi. Planın başarısızlığına rağmen bir hafta sonra (1 Mayıs 2004), Rum tarafı tüm adayı temsilen **Avrupa Birliği'ne tam üye yapıldı**. Türkiye ve KKTC, AB'nin Rumları ödüllendiren bu kararını sert şekilde eleştirdi. Nitekim AB, Kuzey Kıbrıs üzerindeki izolasyonun kaldırılacağı sözünü verse de Rum vetosu nedeniyle Türk tarafına yönelik izolasyonlar devam etti.

AİHM Kararları ve Mülkiyet Sorunu: 1974'ten sonra yerlerinden olmuş Rumların mülkiyet hakları, uluslararası hukuk alanında kritik bir ihtilaf konusu oldu. **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM)**, 1990'larda Rum bireylerin Türkiye aleyhine açtığı davalarda önemli kararlar verdi. *Loizidou v. Turkey* davasında AİHM, **KKTC'nin uluslararası alanda tanınmamasını dikkate alarak kuzeydeki fiili kontrolün Türkiye'de olduğu** sonucuna vardı; Loizidou'nun Girne'deki mülklerine erişiminin engellenmesinden Türkiye'yi sorumlu tutup tazminata hükmetti. Benzer şekilde *Cyprus v. Turkey* (2001) davasında da AİHM, kayıplar, mülkiyet ve yaşam hakkı ihlalleri gibi konularda Türkiye'yi sorumlu saydı. **Türkiye ve KKTC, AİHM'in bu tutumunu eleştirdi:** Mahkeme'nin KKTC'yi yok sayarak tüm

⁵ Rauf Denktaş (1924–2012), Kıbrıs Türk halkının siyasi lideri, hukukçu ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin (KKTC) kurucu cumhurbaşkanıdır. 1950'lerden itibaren Kıbrıs Türklerinin haklarını savunmak amacıyla aktif siyasete atılan Denktaş, 1958'de Türk Mukavemet Teşkilatı'nın (TMT) kurulmasında rol almış, 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti'nin anayasal yapısında Türk toplumunun liderlerinden biri olmuştur. 1963 sonrası adada başlayan çatışmalarda Türk toplumunun sözcüsü olarak öne çıkmış, 1975'te kurulan Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin ve 1983'te ilan edilen KKTC'nin ilk devlet başkanı olmuştur. Denktaş, ömrü boyunca Kıbrıs Türklerinin siyasi eşitliğini, egemenliğini ve Türkiye ile yakın ilişkilerini savunmuş, uluslararası alanda yoğun müzakere süreçlerinde Türk tezlerinin başlıca savunucusu olmuştur. Diplomatik zekâsı, kararlılığı ve hitabet gücüyle Türk siyasi tarihinde iz bırakmıştır.

⁶ III. Makarios (1913–1977), Kıbrıs Rum Ortodoks Kilisesi Başpiskoposu ve Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ilk cumhurbaşkanıdır. Hem dinî hem de siyasi bir figür olan Makarios, Enosis (adanın Yunanistan'a ilhaki) ideolojisinin en güçlü savunucularındandır. 1950'de Başpiskopos seçildikten sonra Enosis hedefi doğrultusunda İngiliz yönetimine karşı mücadele etti, EOKA örgütünün kurulmasına zemin hazırladı. 1960'ta Türk ve Rum toplumlarının ortaklığıyla kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin cumhurbaşkanı oldu, ancak kısa sürede anayasal düzeni değiştirme girişimleriyle Türk tarafını sistem dışına itti. 1963'te başlayan Kanlı Noel olaylarının ve 1960 ortaklık devletinin çöküşünün siyasi sorumluluğu büyük ölçüde Makarios'a aittir. 1974'te Yunanistan'daki cunta destekli darbe ile görevden uzaklaştırıldı da daha sonra yeniden iktidara döndü. Makarios, Rum aşırı milliyetçiliğinin simge ismi olarak Kıbrıs tarihine damga vurmuş, ancak adadaki iki toplum arasındaki uçurumu derinleştiren politikaların da mimarı olmuştur.

⁷ Kipriyanu, 1960'ta kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ilk dışişleri bakanı olarak görev yaptı ve Makarios'un yakın danışmanları arasında yer aldı. Makarios'un 1977'de ölümü üzerine anayasal olarak cumhurbaşkanlığı görevini üstlenen Kipriyanu, bu görevi üç dönem boyunca sürdürdü. Görev süresi boyunca Kıbrıs Türk tarafını ve Türkiye'yi “işgalci” olarak niteleyen sert bir diplomasi yürüttü, uluslararası kamuoyunda Rum tezlerini güçlendirmeye çalıştı. Denktaş ile 1979 yılında imzaladığı Doruk Antlaşması, iki toplumlu ve iki bölge federal çözüm ilkesini içerse de sonraki süreçte bu ilkelere bağlı kalmadığı yönünde eleştirildi. Kipriyanu, çözüm karşıtı ve uzlaşmaz bir figür olarak hatırlanır.

⁸ KKTC topraklarının yaklaşık %7'sinin Rumlara verilmesi, Güzelyurt ve Maraş gibi stratejik bölgelerin iadesi Türk halkı arasında bölgesel kayıp endişesi yaratmıştır. Mülkiyet Karmaşası: Plan, 1974'ten beri üzerinde yaşanan Türk mülklerinin iadesi veya tazmini konusunda belirsizlikler içeriyordu. Bu durum, Kuzey'de yaşayan Kıbrıslı Türkler ve mülk satın almış yabancılar için hukuki güvensizlik doğurmuştur. Egemenlik Sorunu: Plan, “iki kurucu devlet” tanımını içerse de Kıbrıs Türk halkına tam egemenlik hakkı değil, sınırlı yönetsel otonomi öngörüyordu. Türk tarafı planın “eşit ortaklık” ilkesini yeterince garanti altına almadığını savundu. Uluslararası Statüde Eşitsizlik: Plan başarısız olmasına rağmen Rum tarafı AB'ye tam üyelikle ödüllendirilirken, “evet” diyen Türk tarafı uluslararası izolasyonla baş başa bırakıldı. Bu durum, Türk kamuoyunda “iyi niyetli davranan tarafın cezalandırıldığı” düşüncesini doğurdu. Planın reddedilmesine rağmen sadece Rum tarafının AB üyeliğiyle ödüllendirilmesi, Türk tarafında derin bir güven bunalımı yaratmış ve bu olay, federal çözüm fikrine karşı inancın zayıflamasında temel etkenlerden biri olmuştur.

sorumluluğu Türkiye'ye yüklemesi, Kıbrıs Türk halkının iradesini ve mülkiyet düzenlemelerini hiçe saymak olarak değerlendirildi. Türk tarafı çözüm bulunmadan mülkiyet iadesinin tek taraflı uygulanamayacağını savundu. Bu süreçte KKTC, 2005'te *Taşınmaz Mal Komisyonu (TMK)*'nu kurarak Rumların bireysel başvurularını tazminat/takas/iade yoluyla çözme mekanizması getirdi. AİHM 2010'da bu komisyonu etkin iç hukuk yolu kabul etti. 2022'de Avrupa Konseyi de Loizidou kararının takibini sonlandırarak TMK'nın rolünü onayladı. Ancak Rum tarafı TMK'yı siyasi gerekçelerle tanımamaya devam etmektedir. **Özetle, AİHM'in yaklaşımı hiçbir zaman adil bulunmamıştır.**

Çözüm Arayışları: 2004 Sonrası Müzakereler ve Tikanıklık

AP Sonrası ve Müzakerelerin Yeniden Başlaması: Annan Planı'nın reddinin ardından 2008'de Kıbrıs'ta liderler değiştiğinde yeni bir süreç başladı. 2008-2012 arasında *Talat-Hristofyas* görüşmeleri, 2014'te *Eroğlu-Hristofyas/Anastasiadis* görüşmeleri derken defalarca müzakere masaları kuruldu. 2014 Şubat'ında ortak bir açıklama ile iki toplum lideri federasyon temelinde çözüm hedefine sadık kaldıklarını duyursa da somut ilerleme sınırlı kaldı. **En ciddi yakınlaşma girişimi 2015-2017** dönemindeki Mustafa Akıncı (KKTC Cumhurbaşkanı) ve Nikos Anastasiadis (GKRY Başkanı) arasındaki müzakerelerde yaşandı. 2017 Temmuz'unda İsviçre Crans-Montana⁹'da garantörlerin de katılımıyla yapılan konferans, garantiler ve güvenlik konusundaki anlaşmazlık nedeniyle başarısızlıkla sonuçlandı. Türk tarafı, Türkiye'nin garantörlüğü ve bir miktar askerinin adada kalması şartından ödün vermezken; Rum tarafı ve Yunanistan, sıfır garanti ve sıfır asker tezini savundu. Bu fark aşılamadı ve o tarihten sonra **birleşik federasyon perspektifi çıkmaza girdi.**

Türk Tarafının İki Devlet Politikası: 2020'de KKTC'de Ersin Tatar'ın cumhurbaşkanı seçilmesi ve Türkiye'de de aynı dönemde Doğu Akdeniz gerginlikleriyle artan milli hassasiyet sonucu, **egemen eşitlik temelinde iki devletli çözüm**¹⁰ vurgusu yapılıyor; KKTC'nin egemen eşit statüsü tanınmadan federasyon müzakerelerine dönülmeyeceği açıkça belirtiliyor. Nisan 2021'de Cenevre'de BM gözetimindeki 5+1 gayri resmi konferansta, Tatar bu yeni vizyonu ortaya koydu ancak karşılık bulmadı. Rum tarafı ve uluslararası toplum halen federasyon tezine bağlı. Bu nedenle 2021'den itibaren resmi müzakere yapılmıyor, sadece gayri resmi temaslar ve **Güven Artırıcı Önlemler (GAÖ)** paketleri¹¹ gündemde kalıyor.

Son Dönem Diplomatik Hamleler: 2023'te GKRY liderliğine seçilen Nikos Hristodulidis, çıkmazı aşmak için Avrupa Birliği'nin daha aktif dahil olmasını önerdi. AB'nin bir temsilci ataması ve müzakere sürecine eşlik etmesi düşüncesi ortaya atıldı. Ayrıca Hristodulidis, Türkiye-AB ilişkilerinin geliştirilmesinin Kıbrıs çözümüne ilerlemeye bağlı olduğunu sık sık dile getiriyor. Nitekim Temmuz 2023'te NATO zirvesi sırasında Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron da Cumhurbaşkanı Erdoğan'a, *"Kıbrıs ilerlemeden Avrupa ilerlemez"* mesajı vererek Türkiye'nin AB sürecinin Kıbrıs'taki gelişmelere bağlı olduğunu vurguladı. Macron, **Birleşik Federal Kıbrıs dışında çözüm olamayacağını** ve BM parametrelerinin değiştirilmemesi gerektiğini açıkladı. Bunun sadece *"eski ezberlerin tekrarı"* olduğunu her iki taraf da biliyor.

New York 5+1 Toplantısı (Temmuz 2025): BM Genel Sekreteri Antonio Guterres'in girişimiyle 18 Temmuz 2025'te New York'ta *"genişletilmiş 5+1 formatlı"* gayriresmi Kıbrıs toplantısı yapıldı. İki toplum lideri ile üç garantör (Türkiye, Yunanistan, İngiltere) ve BM'nin katıldığı bu toplantıda siyasi müzakerelerden ziyade **güven yaratıcı adımlar** ele alındı. Guterres, Mart 2025'te kararlaştırılan 6 GAÖ'nün dördünde ilerleme sağlandığını açıkladı: *iki toplumlu gençlik komitesi kurulması, çevre-iklim inisiyatifleri, ortak kültürel miras (mezarlıklar) korunması, mayın temizleme teknik detayları* gibi konularda uzlaşıya varıldı. Ancak en önemli iki GAÖ olan *yeni sınır kapıları açılması* ve *güneş enerjisi*

⁹ 2017 Crans-Montana Konferansı, Kıbrıs sorununun çözümü için son şans olarak görülen kapsamlı müzakerelere sahne olmuş, ancak Rum tarafının Türkiye'nin garantörlüğünü ve adadaki askerî varlığını tamamen sona erdirmeye ısrarı nedeniyle sonuçsuz kalmıştır. Türk tarafı, özellikle Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve KKTC Cumhurbaşkanı Mustafa Akıncı'nın temsil ettiği görüşle, "tek taraflı güvenlik mekanizmasını kaldırmanın Kıbrıs Türk halkını yeniden 1963-1974 arasında yaşadığı saldırı riskiyle baş başa bırakacağını" belirtmiş, garantörlük sisteminin güncellenebileceğini ancak tamamen kaldırılmasının asla kabul edilemeyeceğini vurgulamıştır. Ayrıca Türk tarafı, federal çözüm konusunda Rum lider Nikos Anastasiadis'in siyasi irade göstermediğini, son aşamada "geri adım atarak süreci kasten kilitlediğini" savunmuştur. Bu nedenle Türkiye ve KKTC, Crans-Montana'nın çöküşünü Rum tarafının "sıfır asker, sıfır garanti" dayatması ve adadaki Türk varlığını eşit kurucu ortak olarak kabul etmeyen zihniyetin bir sonucu olarak görmektedir.

¹⁰ Bu yaklaşıma göre, adada iki ayrı halk, iki ayrı demokrasi ve iki ayrı egemen devlet vardır; bu gerçek kabul edilmeden bir çözüm mümkün değildir. Temel İlkeler: 1. Egemen Eşitlik: Kıbrıs Türk halkı, Kıbrıs Rum halkıyla eşit egemenliğe sahiptir. Bu eşitlik; iç işlerinde serbest, dış ilişkilerde eşit statü ve kendi kaderini tayin hakkı anlamına gelir. Türk tarafına göre, Kıbrıs Cumhuriyeti artık iki toplumlu bir yapı değildir; 1963'te Rumlar Türkleri dışlayarak ortaklığı bozmuştur. 2. İki Devletin Varlığı: Kuzey'de Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Güney'de Kıbrıs Cumhuriyeti fiilen varlığını sürdürmektedir. Bu iki devletin eşit statüde uluslararası tanınması, çözüm sürecinin ön şartı olarak görülmektedir. 3. İş birliğine dayalı çözüm: Bu model, iki devletin birlikte yaşayabileceği ve çeşitli alanlarda iş birliği yapabileceği bir çerçeve önerir (ticaret, enerji, güvenlik vb.). Ancak bu iş birliği, bir "federasyon" değil; devletten devlete ilişki temellidir.

¹¹ Güven Artırıcı Önlemler (GAÖ) Paketi, Kıbrıs'ta Türk ve Rum tarafları arasında güveni tesis etmek, günlük yaşamı kolaylaştırmak ve müzakerelere zemin hazırlamak amacıyla önerilen teknik ve pratik iş birliği adımlarıdır. Siyasi çözüm öncesi, iki toplumun karşılıklı temasını ve iş birliğini artırmak hedeflenir. GAÖ paketleri genellikle BM veya AB gözetiminde gündeme gelir. Örnek GAÖ başlıkları:

- Yeni sınır kapılarının açılması
- Ortak mobil telefon hattı ve elektrik şebekesi bağlantısı
- Kayıp kişilerin akıbetinin araştırılması
- Kültürel miras alanlarının restorasyonu
- Ortak afet yönetimi ve çevre projeleri (ör. güneş enerjisi)
- Ortak gençlik veya spor organizasyonları

Son olarak, 2025 Temmuz'unda New York'taki 5+1 toplantısında, BM Genel Sekreteri taraflara 6 maddelik yeni bir GAÖ paketi sunmuş, ancak sadece dört maddede sınırlı ilerleme sağlanmıştır. GAÖ'ler siyasi çözüm yerine geçmez, fakat iki taraf arasında güven ve iletişim kanallarını canlı tutmayı amaçlar.

santrali kurulması konularında ilerleme olmadı; özellikle sınır kapılarının yeri konusunda taraflar anlaşamadı. **Türk tarafı** Kiracıköy üzerinden yeni bir geçiş yolu önerdiklerini, Rum tarafının ise BM tampon bölgesi içinden geçişte ısrar ederek uzlaşmayı engellediğini belirtti. **Tatar**, toplantının yapıcı geçtiğini ancak “*somut ilerleme sağlanamamasının hayal kırıklığı yarattığını*” söyledi. Bir kez daha KKTC’nin *egemen eşitlik ve eşit uluslararası statüsü tanınmadan* resmi müzakereye başlamalarının mümkün olmayacağını vurguladı. **Rum lider Hristodulidis** ise siyasi irade eksikliğine dikkat çekip “*görüşmelerin yeniden başlaması hedefi doğrultusunda küçük ama önemli ilerlemeler*” gördüğünü ifade etti. İki lider Eylül 2025’te BM Genel Kurulu haftasında New York’ta yeniden görüşmeyi ve KKTC’deki seçim sonrası 5’li konferansı yeniden toplama hedefini benimsedi. Fransa Cumhurbaşkanı Macron da New York toplantısını memnuniyetle karşıladığını ilan ederek, BM parametrelerine uygun federasyon çözümüne desteğini yineledi. Türk tarafı ise uluslararası toplumun Rumlara federasyon için baskı yapmadığını, mevcut statükonun Kıbrıslı Türklere izolasyon dayattığını vurgulayarak BM ve AB’ye eleştirilerini haklı olarak sürdürüyor.

Birleşmiş Milletler ve AİHM’e Eleştirel Bakış: Geldiğimiz noktada **BM’nin çözümsüzlükte Rum tarafını yeterince sorumlu tutmayan yaklaşımı** eleştiriliyor. Her defasında Türk askerinin çekilmesi, Maraş’ın (Kapalı Maraş)¹² açılması gibi çağrılar yapılırken, Kıbrıs Türklerinin eşit statü talebi karşılıksız kalıyor. BM Barış Gücü (UNFICYP) adada göreve devam etse de KKTC makamlarıyla resmi protokol dahi imzalamaması egemenlik tartışması yaratıyor. **AİHM cephesinde de** Türkiye, kendi vatandaşlarının ve Kıbrıslı Türklerin haklarının ihlal edildiğini ileri sürüyor: Örneğin Güney’de kalan Türk vakıf mallarının iadesi sağlanmadığı halde AİHM bunu gündeme almıyor, sadece Rumların mülkiyet davalarıyla ilgileniyor. KKTC mahkemelerinin ve TMK’nın tanınmaması yönündeki Rum girişimleri, Türk tarafınca iyi niyetli görülüyor. Özetle, **Ankara ve Lefkoşa (KKTC)**, uluslararası kuruluşların tutumunu *çifte standartlı* buluyor: “*Kıbrıs Türkünün egemen eşitliği tanınmadan çözüm olmaz*” görüşünü önceleyerek, mevcut statükonun sürdürülebilir olmadığını her fırsatta dile getiriyor.

Doğu Akdeniz Enerji Jeopolitiği ve “Mavi Vatan”

Doğu Akdeniz’de Keşifler ve Çekişmeler: 2000’li yılların sonundan itibaren Kıbrıs adası çevresinde ve Levant havzasında önemli doğal gaz keşifleri yapıldı. ABD jeolojik araştırmaları, İsrail açıklarında *Tamar (2009)* ve *Leviathan (2010)*, Mısır’da *Zohr (2015)*, Kıbrıs’ın güneyinde *Afrodite (2011)*, *Kalypso*, *Glaukos (2018-2019)* gibi gaz sahalarını ortaya çıkardı. **GKRY yönetimi**, Kıbrıs adına tek taraflı Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) ilan ederek Mısır (2003), Lübnan (2007) ve İsrail (2010) ile deniz yetki sınırlandırma anlaşmaları imzaladı. Bu anlaşmalarda KKTC ve Türkiye’nin hak iddia ettiği alanlar dikkate alınmadı. Ardından GKRY, uluslararası petrol şirketlerine ruhsatlar vererek 13 parselde hidrokarbon aramaları başlattı. Türkiye ve KKTC, Rum tarafının **Kıbrıs Türklerinin eşit hak sahibi olduğu zenginlikleri tek başına işletmesine** karşı çıktı. 2011’de KKTC ile Türkiye arasında *Kıta Sahaneliği Sınırlandırma Anlaşması* imzalandı ve KKTC, ada etrafındaki muhtemel kaynaklar için Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı’na (TPAO) ruhsatlar verdi. Böylece Kıbrıs’ın güneyindeki bazı parsellerde Türk ve KKTC ruhsat alanları, GKRY’nin ilan ettiği ruhsatlarla çakışmaya başladı.

Mavi Vatan Doktrini: Türkiye, 2010’larda deniz yetki alanlarındaki haklarını korumak için “**Mavi Vatan**” konseptini¹³ benimsedi. Bu doktrin, Türkiye’nin Karadeniz, Ege ve Akdeniz’deki egemenlik haklarını azami düzeyde savunma stratejisidir. Doğu Akdeniz’de Yunanistan ve GKRY’nin çizdiği haritaların (özellikle gayriresmî “Sevilla Haritası”) Türkiye’yi Antalya Körfezi’ne hapsedtiğini belirten Ankara, **uluslararası hukuka göre her devletin makul kıta sahanlığı hakları olduğunu** vurguladı. Bu kapsamda 2018-2020 arasında Türkiye, Fatih, Yavuz, Kanuni sondaj gemileri ve Barbaros, Oruç Reis sismik araştırma gemisiyle KKTC’nin yetkilendirdiği alanlar dâhil geniş bir bölgede hidrokarbon aramaları yaptı. Özellikle 2020 yazında Oruç Reis gemisinin Meis Adası yakınlarında araştırma yapması, Yunanistan’la büyük bir krize yol açtı. Bu dönemde **NATO devreye girerek** Türkiye ile Yunanistan arasında çatışmayı önleyici mekanizmalar kurmak zorunda kaldı. AB ise GKRY ve Yunanistan’la dayanışma adına Türkiye’ye bazı kısıtlayıcı tedbirler uygulamaya kalktı. Ancak Almanya’nın arabuluculuğu sayesinde 2020 sonunda tansiyon düşürüldü.

Türkiye-Libya Deniz Yetki Anlaşması (2019): Doğu Akdeniz enerji denkleminde bir dönüm noktası, **Türkiye ile Libya’nın uluslararası tanınmış Hükümeti arasında 27 Kasım 2019’da imzalanan deniz yetki alanları mutabakat muhtırası** oldu. Bu anlaşma ile Türkiye, Doğu Akdeniz’de kendi belirlediği kıta sahanlığının batı sınırlarını Libya kıyılarına kadar uzattı. Anlaşma Birleşmiş Milletler’e bildirildi ve 12 Aralık 2019’da BM Sekreterliği

¹² Kapalı Maraş, KKTC egemenliği altındadır; dolayısıyla bölgenin idari tasarrufu KKTC makamlarına aittir.

¹³ “Mavi Vatan”, Türkiye’nin denizlerdeki hak ve menfaatlerini korumayı amaçlayan, jeopolitik, hukuki ve askeri boyutları olan milli bir deniz doktrini. İlk olarak emekli Tümamiral Cihat Yayıncı ve Amiral Cem Gürdeniz tarafından ortaya atılmış, özellikle 2010’lu yıllardan itibaren Türkiye’nin Doğu Akdeniz, Ege ve Karadeniz’deki deniz yetki alanlarını savunmak için benimsenmiştir. Türkiye’nin kara suları, kıta sahanlığı, münhasır ekonomik bölge (MEB) gibi uluslararası hukuktan doğan deniz yetki alanlarını ifade eder. Amaç, Türkiye’nin denizlerdeki egemenlik haklarını azami düzeyde korumak ve dışlanmaya çalışıldığı haritalara (ör. Sevilla Haritası) karşı denge kurma. Özellikle Doğu Akdeniz’de GKRY ve Yunanistan’ın maksimalist taleplerine, Türkiye ve KKTC’nin ortak deniz yetki alanlarıyla yanıt verilmiştir. 2019 Türkiye-Libya Deniz Yetki Mutabakatı, bu doktrinin pratikte uygulanmış en önemli örneğidir. Türk Donanması’nın denizlerdeki varlığı da bu konseptin askeri caydırıcılığı olarak görülmektedir. Mavi Vatan, Türkiye’nin denizlerdeki egemenlik sınırlarını ve güvenlik doktrinini yeniden tanımlayan bir stratejidir. Sadece coğrafi değil, aynı zamanda enerji, diplomasi ve ulusal güvenlik politikalarının da merkezinde yer almaktadır.

tarafından tescil edildi. **Ankara ve Trablus**, bu mutabakatın uluslararası hukuka uygun ve adil bir sınırlandırma olduğunu vurgularken; Atina ve Lefkoşa şiddetle karşı çıktı. Yunanistan, anlaşmanın Girit adası güneyindeki deniz yetkilerini gasp ettiğini savunarak Libya'nın Atina Büyükelçisi'ni sınır dışı etti. Ardından Yunanistan, Mısır ile Ağustos 2020'de kısmi bir MEB anlaşması imzaladı (Meis adasını dışarıda bırakarak). Türkiye ve Libya hükümeti, *Atina-Kahire anlaşmasının kendi haklarını ihlal ettiğini* duyurdu. Nitekim **Libya hükümeti 2025 yılında son hamlesini yaptı**: 27 Mayıs 2025'te BM'ye bir *nota verbale* sunarak, Türkiye-Libya 2019 mutabakatında belirlenen kıta sahanlığı sınırlarına sahip çıktığını ve **Yunanistan ile Mısır'ın bu bölgede hiçbir egemen hakkı olmadığını** bildirdi. Libya'nın BM Genel Kurulu'na resmî belge olarak da dağıtılan bu başvurusunda, **2020 Yunanistan-Mısır anlaşması "yok hükmünde" ilan edildi**; Atina'nın Girit güneyinde Kasım 2022'den bu yana sürdürdüğü petrol arama faaliyetleri ve Nisan 2024'te ihale ettiği ruhsat sahaları Libya'nın kıta sahanlığı ihlâli olarak protesto edildi. Ayrıca Yunanistan'ın 2025'te İyon Denizi'nde ilan ettiği MEB sınırlarının da Libya'nın batı deniz yetkilerine tecavüz ettiği belirtildi. **Trablus yönetimi, Atina ve Kahire'yi "maksimalist ve hukuksuz deniz iddiaları" gütmekle suçlayıp, müzakerelerle adil bir anlaşma yapılana dek tartışmalı alanlarda tüm sondaj faaliyetlerinin durdurulmasını talep etti**. Bu hamle, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki tezlerini teyit eden önemli bir diplomatik kazanımdır. Türkiye, Libya ile imzalanan mutabakatın "*Mavi Vatan'ın sınırlarını çizdiğini*" ve Doğu Akdeniz'de kendisini dışlayan harita ve planları geçersiz kıldığını sıklıkla vurgulamaktadır ve bu konuda karardır.

Doğu Akdeniz Gaz Forumu ve Dışlanma: GKRY, Yunanistan, İsrail, Mısır ve bölgedeki diğer aktörler, Ocak 2020'de **Doğu Akdeniz Gaz Forumu (EastMed Gas Forum)** adlı çok taraflı bir inisiyatif kurdular. Bu platforma Filistin Yönetimi, Ürdün, hatta Fransa bile üye veya gözlemci olarak dahil edilirken, **Türkiye ve KKTC dışarıda bırakıldı**. Forumun amacı Doğu Akdeniz gazının iş birliği içinde değerlendirilmesi olsa da, Türkiye'siz bir iş birliği modeli jeopolitik bölünmeyi derinleştirdi. Yunanistan, İsrail ve GKRY, AB'nin de desteğiyle **EastMed boru hattı projesini** gündeme getirdiler; bu boru hattı Doğu Akdeniz gazını İsrail-Kıbrıs-Girit-Yunanistan üzerinden Avrupa'ya taşıyacaktı. Ankara ise bypass edilmesine karşı çıkarak, ekonomik olarak da şüpheli bu projeye alternatif olarak **Türkiye üzerinden boru hattı** seçeneğini önerdi. Nitekim zamanla ABD bile EastMed boru hattının fizibil olmadığını belirterek desteğini çekti. Bu gelişmeler, enerji jeopolitiğinde Türkiye'yi dışlamanın kolay olmadığını ve imkansızlığını gösterdi.

Kıbrıs'ın Artan Stratejik Önemi: Tüm bu rekabette Kıbrıs adası, jeostratejik bir enerji üssü haline geldi. GKRY, Münhasır Ekonomik Bölgesindeki (MEB) ruhsatları çerçevesinde İtalyan ENI, Fransız Total, Amerikan ExxonMobil, Katar Petrolü gibi enerji devleriyle anlaştı. 2018'de ENI şirketi 6. blokta sondaj girişiminde bulunurken, Türk donanması bölgeye müdahale ederek gemiyi engelledi. 2019'da ExxonMobil 10. blokta keşif yaptı (Glaukus sahası). Bu güç mücadelesi, adanın çevresini yüksek tansiyonlu bir bölgeye dönüştürdü. **Kıbrıs Türk tarafı**, 2019 itibarıyla defalarca "*gelir paylaşımı komitesi*" önererek, bulunacak kaynakların ortak havuzda toplanmasını ve çözümden önce de birlikte işletilmesini teklif etti. Ancak Rum yönetimi, egemenlik meselesine dokunduğu gerekçesiyle bunu reddetti. Sonuçta Doğu Akdeniz'deki doğal gaz, Kıbrıs sorununu daha da önemli hale getiren bir unsur oldu. Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki askeri-deniz gücü varlığını artırması, sık sık NAVTEX ilanlarıyla kendi kıta sahanlığını fiilen göstermesi "*Mavi Vatan tatbikatları*" düzenlemesi, bölgedeki dengeyi Türkiye lehine yeni bir boyuta taşıdı.

Kıbrıs'ın Stratejik Konumu ve Askeri Üsler Meselesi

İngiliz Egemen Üsleri (SBA'lar): Kıbrıs, jeopolitik konumu nedeniyle tarihinde hep büyük güçlerin ilgisini çekti. Ada 1960'ta bağımsız olurken dahi Birleşik Krallık iki askeri üssünü (Akrotiri ve Dikelya) egemen üs bölgesi statüsünde elinde tuttu. Halen adanın %3'üne yakın bir alan İngiliz egemenliğindedir. **RAF Akrotiri üssü**, Orta Doğu'ya yönelik en önemli Batı hava üssü olarak kullanılıyor. 2010'larda IŞİD'e karşı Suriye ve Irak'taki hava harekâtları, 2018'de Suriye'deki kimyasal tesislere yönelik saldırılar, 2021'de Afganistan'dan tahliye operasyonları gibi birçok faaliyet Akrotiri'den yürütüldü. 2023 sonlarında İsrail-Gazze çatışmaları sırasında da İngiliz üsleri gündeme geldi; **İngiltere ve ABD'nin Kıbrıs'taki üslerden İsrail'e lojistik destek sağladığı bilinen gerçekler**. Londra hükümeti bu iddiaları reddetse de İngiliz üslerinden, İngiltere'nin bölgedeki istihbarat ve dinleme faaliyetleri (NSA-GCHQ ortak tesisleri) devam ediyor. Son dönemde İngiltere, GKRY ile anlaşarak üs bölgelerinin bir kısmında sivil yerleşime izin vermeye başladıysa da askeri kapasitesini azaltmaya yanaşmadı.

ABD'nin Yeniden Artan Varlığı: ABD, Soğuk Savaş döneminde Kıbrıs'a doğrudan asker konuşlandırmasa da İngiliz üslerini kullandı. 1974 sonrası ABD, GKRY'ye uzun süre silah ambargosu uygulayarak "*tarafsız*" kalmaya çalışmıştı. Fakat son yıllarda ABD politikasında belirgin değişim oldu. Eylül 2020'de Amerikan Kongresi, GKRY'ye uygulanan silah ambargosunu kaldırdı. Ardından 2022'de Güney Kıbrıs'ı tamamen askeri eğitim ve iş birliği programlarına dahil ettiler. **Eylül 2024'te ABD ile GKRY arasında 2024-2029 yıllarını kapsayan bir "İkili Savunma İş birliği Yol Haritası" imzalandı**. Bu anlaşma ile Amerikan askeri personeli ve Kıbrıs Rum Milli Muhafız Ordusu arasında eğitim, tatbikat ve lojistik iş birliği mekanizmaları kuruldu. Hâlihazırda ABD, Larnaka yakınlarında **CYCLOPS** adlı bir güvenlik eğitim merkezi de işletmektedir. En dikkat çekici gelişme, **ABD'nin GKRY'de askeri tesis kullanımına başlamasıdır**. Kasım 2024'te basına yansıyan uydu görüntülerine göre, Limasol yakınlarındaki *Evangelos Florakis*

Deniz Üssü ve bitişiğindeki yeni inşa edilen *Tatlısu/Mari Helikopter Üssü*nde Amerikan askeri ekipmanları ve personeli görülmeye başlandı. ABD, GKRY'nin Mari bölgesinde tahsis ettiği bu tesiste helikopterler ve dikey iniş kalkış yapabilen F-35B gibi uçaklar konuşlandırmaya hazırlanıyor. Hristodulidis, “*ABD'nin Kıbrıs'ta tıpkı Yunanistan'daki gibi sürekli varlık göstermesini göz ardı etmiyoruz*” diyerek bu yeni durumu doğruladı. Ayrıca Larnaka ve Baf havaalanlarına ABD savaş uçaklarının geçici konuşlandığı, Limasol Limanı'na Amerikan donanmasına ait gemilerin demirlediği de Rum basınına rapor edildi. **Türkiye, ABD'nin bu adımları karşısında tepki gösteriyor:** Ankara, Washington'un geleneksel tarafsız duruşunu bozarak Rumları silahlandırmasının adadaki dengeyi bozacağını belirtiyor. Nitekim 2022'de ABD'nin Kıbrıs'ı *Uluslararası Askeri Eğitim Programı*na dahil etmesi üzerine Türkiye, bu adımın “*Ada'daki güç dengesine zarar vereceğini*” açıklamıştı. Bu gelişmelerle birlikte Dedeoğaç-Girit hattında ABD askeri varlığı, Amerika Birleşik Devletleri'nin son yıllarda Doğu Akdeniz ve Balkanlar'daki stratejik askeri konuşlanmasının merkez hattını ifade eder. Bu hat, Yunanistan'ın kuzeyindeki Dedeoğaç (Alexandroupoli) limanı ile Girit adasındaki Souda Üssü arasında uzanan ve Türkiye'nin etrafında şekillenen jeopolitik bir askeri kuşak olarak Dedeoğaç-Girit hattındaki ABD askeri varlığı, Washington'un Rusya'ya çevreleme, Orta Doğu'ya erişim ve Doğu Akdeniz'deki enerji-jeopolitik rekabete müdahil olma stratejisinin önemli bir ayağıdır. Türkiye ise bu yapılanmayı, ulusal güvenliğini ve Mavi Vatan doktrinini tehdit eden stratejik bir kuşatma hattı olarak değerlendirmektedir. Yani Kıbrıs'taki ABD askeri varlığından ayrı düşünülemez.

Fransa ve Diğer Aktörler: Fransa da son dönemde Kıbrıs'ta askeri varlığını artıran Avrupa güçlerinden biridir. 2017'de Fransa ile GKRY arasında savunma iş birliği anlaşması imzalandı. *Evangelos Florakis Deniz Üssü*'nün Fransız gemilerine lojistik destek verecek şekilde genişletilmesi üzerinde anlaşıldı. 2020'de Doğu Akdeniz'deki gerilim sırasında Fransız donanması ve savaş uçakları geçici olarak Kıbrıs'ta konuşlandı. Hristodulidis, Mari'de **Fransız askeri varlığının artık kalıcı nitelik kazandığını** ve Rum Savunma Bakanı'nın Paris'le üs kullanımını görüşmek üzere ziyaret yaptığını açıkladı. Bu durum, Fransa'nın Doğu Akdeniz'de Yunanistan-GKRY bloğu ile yakın askeri ilişkisini gösteriyor. İngiltere'nin bu Fransız varlığından rahatsızlık duyduğu İngiliz basınına da yansımıştı. Öte yandan İsrail de GKRY ile savunma iş birliğini geliştirdi; iki ülke düzenli tatbikatlar yapıyor, İsrail savaş uçakları Kıbrıs hava sahasında eğitim uçuşları gerçekleştiriyor. İsrail, ayrıca GKRY'ye ileri seviye İHA ve füze sistemleri satmaktadır. **Böylece Rum yönetimi**, elindeki diplomatik tanınmışlık avantajını kullanarak ABD, Fransa, İsrail, Mısır gibi aktörlerle bir *güvenlik ağı* örmeye çalışıyor. Bu da Kıbrıs sorununu bölgesel ittifaklar denkleminde evriltmiş durumda. **Türkiye ve KKTC'nin Güvenlik Endişeleri:** Türk tarafı, adanın silahlandırılması çabalarını kendi güvenliğine doğrudan tehdit görüyor. Ada'ya 1974'ten bu yana uygulanan dengeli silah statüsünün bozulması halinde, **Türkiye'nin de karşı tedbirler alacağı** duyuruldu. Nitekim 2023'te Türkiye, KKTC'ye silah ve mühimmat sevkiyatını artırdı; Geçitkale Havaalanı'na silahlı insansız hava araçları (SİHA) konuşlandırdı. KKTC ayrıca Türkiye ile tam askeri entegrasyon yolunda adımlar atıyor. Örneğin 2022'de KKTC Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı, Türk ordusunun envanterinden modern piyade tüfekleri ve teçhizat aldı. Türkiye “**Kıbrıs Türklerini koruma sorumluluğumuz bakidir**” diyerek gerektiğinde askeri varlığını güçlendirebileceğinin kararlı sinyalini veriyor. Türk yetkililer, ABD'nin hamlelerine cevaben “*Adadaki Türk askeri Barış Harekâtı sayesinde vardır ve Kıbrıs Türkü'nün can güvenliğinin teminatıdır*” söylemini hatırlatıyor. Ayrıca Türkiye, garantörlük haklarının devam ettiğini ve 1960 antlaşmalarına aykırı şekilde adada hiçbir başka ülkenin askeri üs kuramayacağını net olarak belirtiyor. Bu bağlamda **Birleşmiş Milletler'in de tutumu da sorgulanıyor:** BM Barış Gücü (UNFICYP) adada konuşlanırken, ABD ve diğer ülkelerin askeri konuşlanmaları hakkında sessiz kalınması, Türkiye'ye göre BM'nin tarafsızlığına gölge düşürdüğü yolunda şüphe yok. Sonuç olarak, adadaki üsler meselesi Kıbrıs sorununu aynı zamanda **uluslararası güç rekabetinin bir parçası** haline getirmiş durumda.

Bölgesel Gelişmelerin Yansıması: Orta Doğu'daki çatışmalar ve ittifak değişimleri de Kıbrıs'taki askeri-siyasi durumu etkiliyor. Örneğin 2023'te patlak veren İsrail-Gazze savaşı, GKRY'nin açık biçimde İsrail'den yana tavır almasına yol açtı; Rum yönetimi, İsrail'e lojistik destek ve diplomatik destek sağladı. Kıbrıs Rum muhalefeti AKEL, hükümeti “*Gazze'deki katliamlara ortak olmakla*” eleştirdi ve İsrail yanlısı politikalarından vazgeçmeye çağırdı. Buna karşılık Türkiye, Filistin davasına güçlü destek vererek İsrail'i sert dille kınadı. Suriye iç savaşı boyunca da Türkiye ve GKRY farklı kamplarda durdu: Türkiye, Suriye'nin kuzeyinde askerî harekât yaparken, İngiliz üsleri Şam rejimine karşı koalisyon operasyonlarına katıldı; Rusya ise GKRY ile deniz limanları konusunda yakınlaştı (GKRY, Rus savaş gemilerine liman ziyareti izni vermişti, gerçi Ukrayna savaşıyla bu yakınlık azaldı). **Libya iç savaşı** keza Türkiye'yi GKRY/Yunanistan ile karşı karşıya getirdi: Rum tarafı General Haftar'ı destekleyen blokta, Türkiye ise Trablus hükümetini destekledi. Tüm bu tabloda Kıbrıs'ın jeopolitik değeri, *Filistin, Suriye, Libya gibi krizlere yakın emniyetli bir Batı üssü olması* yönüyle arttı. Ada, bir yandan ABD-İngiltere için Orta Doğu'ya müdahale platformu, diğer yandan Rusya-Çin gibi aktörlerin de ilgilendiği bir satranç taşı haline geldi. **Türkiye, bu stratejik denklemin dışında kalmayacağını, bunun kendi güvenliğine tehdit olduğunu vurguluyor.** Doğu Akdeniz'deki güç boşluğunun bölge dışı aktörlerle dolmasına karşı “Mavi Vatan” vizyonu ile aktif bir deniz politikası izlemeye kararlı biçimde devam ediyor.

51 Yıl Sonra “Barış Harekâtı”nın Anlamı ve Bugünkü Nokta

Harekâtın Tarihsel Önemi: Aradan geçen yarım asra rağmen, 20 Temmuz 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Türk tarafınca *tarihi bir dönüm noktası*. Bu harekât, Kıbrıs Türk halkının varoluş mücadelesinde bir kurtuluş simgesidir. Türk Silahlı Kuvvetleri’nin garp cephesinde kazandığı bu stratejik başarı sayesinde, Enosis planları boşa çıkarıldı ve adada iki ayrı halkın var olduğu gerçeği uluslararası topluma kabul ettirildi ytb.gov.tr. Harekâtın adı “Barış” olsa da, getirdiği fiili sonuç **adalı iki halka da kalıcı bir barış ortamı sağlaması** oldu – 1974’ten bu yana adada geniş çaplı bir sıcak çatışma yaşanmaması bu hareketin başarısını da ortaya koyuyor. Kıbrıslı Türkler, 1960’larda uğradıkları zulüm ve göç yıllarından sonra kendi yönetimleri altında güvenlik içinde yaşamaya devam ediyor. Türkiye açısından ise harekât, *uluslararası hukuktan kaynaklanan meşru müdahale hakkının kullanımıyla, soydaşlarının canını kurtaran* ulusal bir gurur olarak yaşıyor. Her yıl dönümünde Türkiye ve KKTC’de kutlanan **Barış ve Özgürlük Bayramı**, harekâtın bu olumlu anlamını yeni nesillere aktarıyor.

Devam Eden Çözüm Arayışı: Ne var ki, harekât bir barış ortamı getirmiş olsa da **siyasi sorunu çözememiş**, aksine *donmuş bir ihtilafa* dönüşmüştür. 51 yılın sonunda Kıbrıs hâlâ bölünmüş durumdadır; Kuzey’deki Türk devleti tanınmamış, Güney’deki Rum devleti ise tüm adayı temsil eden uluslararası kimliğini sürdürmüştür. Bu dengesizlik, Türk tarafına yönelik izolasyon ve ambargoları beraberinde getirirken, Rum tarafının uzlaşmazlığını pekiştiren bir rahatlık sağlamıştır – zira AB üyeliği ve uluslararası tanınma, Rum yönetimine çözüm için acil motivasyon bırakmamıştır. **Birleşmiş Milletler parametreleri** yarım asırdır değişmediği halde, müzakereler sonuçsuz kalmaya devam etmektedir. Bu da Türk tarafında *farklı alternatiflerin değerlendirilmesi* fikrini güçlendirmiştir. Gelenen noktada Kıbrıs Türk halkının büyük çoğunluğu, egemen eşitlik temelinde bir anlaşma olmazsa mevcut devletlerini yaşatma taraftarıdır. Türkiye bu vizyonu diplomasiye taşımıştır.

Uluslararası Tutumun Eleştirisi: BM, AB ve AİHM gibi kuruluşların Kıbrıs konusundaki tutumu Türk tarafınca eleştirilmeye devam edilmektedir. Örneğin BM Güvenlik Konseyi, Ocak 2023’te BM Barış Gücü’nün görev süresini yenilerken bile KKTC’nin rızasını almamış; KKTC Dışişleri Bakanlığı bunu egemenlik haklarının ihlali olarak nitelendirmiştir. Bu gelişmeler, **uluslararası platformlarda Kıbrıs Türkünün sesini duyurma ihtiyacını** gündeme getiriyor. KKTC, son yıllarda Türk Devletleri Teşkilatı’nda gözlemci üye olarak yer alarak diplomatik alanda görünürlüğünü artırmaya çalışıyor.

Doğu Akdeniz’de Yeni Denge Arayışı: Kıbrıs sorunu artık sadece iki toplumun değil, aynı zamanda **Doğu Akdeniz enerji ve güvenlik denkleminin** bir parçası haline geldi. Bu nedenle çözüm arayışları, bölgesel bir büyük pazarlığın parçası olabilir. Örneğin Türkiye’nin AB ile ilişkilerinde (Gümrük Birliği güncellemesi, vize serbestisi, üyelik başlığı açılması gibi) ilerleme sağlanması için AB tarafı sık sık Kıbrıs şartını öne sürmektedir. Benzer şekilde NATO’da Türkiye’nin bazı vetoları gündeme geldiğinde (örneğin İsveç’in üyeliği sürecinde), perde arkasında Kıbrıs konusunda esneklik telkin edildiği basına yansdı. Fransa, Yunanistan gibi aktörler **Türkiye’nin Batı ile tam normalleşmesini Kıbrıs’taki tavizlere bağlamak istiyor**. Türkiye ise Kıbrıs’ı kendi milli davası olarak görmeye devam ediyor ve bu tür pazarlıklara prim vermiyor ve vermesinin mümkün olmadığını her platformda ortaya koyuyor.

Sonuç - Barışın Geleceği: Kıbrıs Barış Harekâtı’nın üzerinden 51 yıl geçmişken, adada *kalıcı barış ve kapsamlı çözüm* hedefi hâlâ gerçekleşebilmiş değil. Ancak yarım yüzyıllık fiili istikrar ortamı da azımsanacak bir kazanım değil. Kıbrıs Türk halkı bugün kendi devlet yapısında demokratik kurumlarıyla yaşamını sürdürüyor; ekonomik ve diplomatik ambargolara rağmen Anavatan Türkiye’nin desteğiyle varlığını koruyor. Kıbrıs Rum halkı ise uluslararası tanınmış devlet çatısı altında ekonomik kalkınmasını sürdürmekle birlikte, çözümsüzlüğün getirdiği askeri gerginliklerle yaşamak zorunda kalıyor. Son dönemde adanın çevresindeki askeri yığınak ve bloklamalar, tüm taraflar için riskleri artırmış durumda. **Türkiye ve KKTC’nin bakışıyla**, çözüm için gerçekçi yol, adadaki gerçeklerin kabulüyle mümkün olacaktır – yani Kıbrıs Türk halkının eşit egemen statüsünün tanınmasıdır.

Son tahlilde, Kıbrıs Barış Harekâtı’nın yıl dönümünde geçmişe baktığımızda **tarihin akışını değiştiren bir müdahalenin barışı getirdiğini**, ancak barışın kalıcı bir anlaşmaya dönüşmesi için daha gidilecek yol olduğunu görüyoruz. Türkiye ve Kıbrıs Türk tarafı, haklı davasını uluslararası platformlarda anlatmayı sürdürerek ve gerektiğinde alandaki fiili adımlarla destekleyerek, Kıbrıs’ta adil ve kalıcı bir çözüm arayışını devam ettirecektir. **51 yıl önce adaya gelen barışın kalıcı hale gelmesi**, ancak tarafların gerçeklere dayalı bir uzlaşmayı kabul etmesiyle ve uluslararası toplumun da tarafgirlikten vazgeçip adil bir tutum almasıyla mümkün olabilecektir. Bu da ancak Kıbrıs Türk halkının haklarına saygı gösterilmesiyle sağlanabilir – zira Barış Harekâtı’nın ruhu, Kıbrıs Türkünün canını, malını ve haysiyetini koruma kararlılığıdır. Bu ruh, bugün de Doğu Akdeniz’deki politikalarımızın temelinde yer almaktadır.

Kaynaklar: (aa.com.tr, yurtsever.org.tr, bugunkibris.com, tovima.com, tr.euronews.com)